

Klara Čavar – Ivica Radić

DJELOVANJE LAIKA U CRKVI – PRIMJER VARAŽDINSKE BISKUPIJE

Activity of the Laity in the Church – the Example of the Varaždin Diocese

UDK: 2-427:27-722.7:272]:27-772(497.523Varaždin)

Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljeno 5/2022

Sažetak

U članku autori obrađuju pravni položaj vjernika laika u važećem Zakoniku iz 1983. Prikazan je razvoj misli o ulozi, identitetu i položaju vjernika laika u Crkvi, kao i njihovu sudjelovanja u Kristovoj svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi. Naglasak je stavljen na kanonske odredbe koje se bave pravima i dužnostima vjernika laika, odnosno njihovu sudjelovanju u poslanju Crkve.

U literaturi je zamjetan nedostatak radova koji sadržavaju istraživanja o uključenosti laika u službama Crkve. Stoga su autori proveli istraživanje iz kojeg proizlaze konkretni i objektivni pokazatelji o djelovanju vjernika laika u pojedinim službama na području Varaždinske biskupije. Temeljni cilj rada bio je dati uvid u djelovanje vjernika laika u konkretnim službama, prikazati njihovu strukturu, učinkovitost djelovanja te pridonijeti stvaranju veće svijesti o potrebi uključivanja vjernika laika u postojeće službe unutar Crkve.

Ključne riječi: Zakonik kanonskog prava, kršćani vjernici, laici, službe, Varaždinska biskupija.

UVOD

Zakonik kanonskog prava iz 1917. ponajprije je bio usmjeren definirati hijerarhiju, rezervirajući joj najveći dio zakonskih odredbi, a tek se nekoliko odredbi bavilo vjericima laicima. U razdoblju nakon spomenutog Zakonika slijede značajne intervencije učiteljstva koje će pripomoći daljnji napredak u definiranju prava i dužnosti laika u Crkvi. Vrlo važnu ulogu odigrala je refleksija u području takozvane teologije laikata koja se bavila

produbljanjem vlastitosti laika u Crkvi. Zakonik iz 1983. prepoznaje vjernika laika kao aktivnog subjekta u Crkvi. Međutim, i dalje je prisutno isticanje razlike između klerika i laika koje „vodi podjeli područja, na temelju kojih se laici pojavljuju jednostavno kao pridruženi članovi u zadaći koja je prvobitno povjerena hijerarhiji”¹. Kategorija laika biva uključena u opću kategoriju vjernika. Promjena je ipak vrlo radikalna jer dolazi do zaokreta u kanonskom poretku, naime, u osobi vjernika sada su i laici, odnosno oni vjernici koji nisu primili sakrament reda, ali i klerici i redovnici. Upravo termin vjernik pokriva sve kategorije i ne bi trebao biti identificiran ni s jednom od njih. Dakle, termin laik, u okvirima Crkve, podrazumijeva one članove koji ne pripadaju ni kleričkom ni redovničkom staležu. Oni su krštenjem postali, na njima jedinstven način, dionicima Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe. Dioničtvom na trostrukoj Kristovoj službi proizlazi suodgovornost svih vjernika laika da se aktivno uključe u poslanje Crkve i preuzmu odgovornost koja im pripada. Suodgovornost označuje da životom svjedoče i otkrivaju Krista u prilikama društvenog i obiteljskog života te da vremenite stvari uređuju prema Bogu. Također neki od laika pozvani su, ako se nađu prikladnima, na suradnju i djelovanje u određenim službama koje im povjeravaju pastiri Crkve. Težište se stavlja na djelovanje u službama Crkve, službi upravljanja, naviještanja i posvećivanja koje vjernici laici mogu obavljati.

1. PRAVNI POLOŽAJ VJERNIKA U VAŽEĆEM ZAKONIKU

Kanoni o pravima i dužnostima vjernika laika nisu mogli biti uređeni prije nego što se uredi materija koja se bavi vjernicima općenito.² Laici su, iznad svega, vjernici. To je zapravo nauk koji proizlazi iz dokumenata II. vatikanskog sabora, posebno iz dogmatske konstitucije o Crkvi *Lumen gentium*, II. glava, Božji narod. Naime, među vjernicima Božjeg naroda postoji istinska jednakost, ali svatko od vjernika ima prava i dužnosti prema svojem položaju i službi.

Vidljivo je iz same strukture II. knjige Zakonika koja je posvećena Božjem narodu da u važećem Zakoniku središnje mje-

¹ G. Canobbio, *Laici o Cristiani? Elementi storico-sistematici per una descrizione del cristiano laico*, Brescia, 1992., 199.

² Usp. K. Čavar, *Laici u Zakonicima iz 1917. i 1983.*, u: *Franjo Herman i Kodeks iz 1917.*, Đakovo, 2008., str. 187–204.

sto zauzima kategorija vjernika. Vjernici su, naime, svi oni koji su primili krštenje. Zakonik se ne zaustavlja na poistovjećivanju vjernika s krštenicima, nego se bavi rasvjetljivanjem plodova koji proizlaze iz krštenja. Prema kan. 204 §1: „Vjernici su oni koji su, krštenjem pritjelovljeni Kristu, sazdana u Božji narod i zbog toga su, postavši na svoj način dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, pozvani da, svatko prema svojem položaju, vrše poslanje koje je Bog povjerio Crkvi da ga ispuni u svijetu.” Kanon nas ponovno upućuje na nauk II. vatikanskog sabora: krštenje kao pritjelovljenje Kristu, Crkva kao Božju narod, dioništvo svih vjernika u službi Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, sveopće poslanje na spašavanju svijeta koje je povjereno Crkvi, odgovornost koja leži na svakom vjerniku u izvršavanju tog poslanja.

Za razumijevanje kan. 204 §1 potrebno je spomenuti kako, prema II. vatikanskom saboru, oni koji primaju krštenje istinski se pritjelovljuju Kristu i preporučaju se na udioništvo u božanskom životu.³ Krštenici čine „novi Božji narod”, a Bog je htio „posvetiti i spasiti ljude ne pojedinačno, bez ikakve veze između njih, nego je htio od njih učiniti narod koji bi Ga uistinu priznao i vjerno mu služio”.⁴ Vjernici tako postaju dionici Kristove svećeničke službe, posrednika između Boga i ljudi;⁵ proročke, poslanog svjedočanstvom života i snagom riječi proglasiti Očvo Kraljevstvo;⁶ i kraljevske, Glava novoga i univerzalnog naroda Božje djece.⁷ Opće svećeništvo svih vjernika biva konkretno vršeno: „... u primanju sakramenata, u molitvi i zahvaljivanju, svjedočanstvu svetog života, samozatajom i djelotvornom ljubavi.”⁸ Sudjelovanje u proročkoj službi realizira se kada Božji narod: „... širi svuda živo svjedočanstvo o Njemu, osobito životom vjere i ljubavi, i prinosi Bogu Žrtvu hvale.” U vršenju ove službe cjelina vjernika prima posebno pomazanje od Duha Svetoga tako da se: „... ne može u vjeri prevariti, i to svoje posebno svojstvo očituje nadnaravnim osjećajem vjere cijeloga naroda kad od biskupa do

³ Usp. II. vatikanski sabor, Dekret o ekumenizmu, *Unitatis redintegratio*, br. 22.

⁴ II. vatikanski sabor, Dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium* (dalje LG), br. 9.

⁵ II. vatikanski sabor, Konstitucija o svetoj liturgiji, *Sacrosanctum concilium*, br. 5.

⁶ LG, br. 5.

⁷ Isto, br. 13.

⁸ Isto, br. 10.

posljednjih vjernika laika pokazuje opće svoje slaganje u stvarima vjere i morala.”⁹

Govoreći o sudjelovanju u kraljevskoj službi, dovoljno se prisjetiti da prema nauku II. vatikanskog sabora, Krist, kojemu su podređene sve stvari, daje učenicima vlast „da i oni budu postavljeni u kraljevsku slobodu i samozatajom i svetim životom pobijede u sebi kraljevstvo grijeha, da služeći Kristu i u drugima, poniznošću i strpljivošću dovedu svoju braću Kralju, kojemu služiti znači kraljevati”.¹⁰

Sudjelovanjem u trima službama vjernici su pozvani sudjelovati u poslanju Crkve kojim ona postaje „potpuno prisutna svim ljudima i narodima, da ih primjerom života i propovijedanjem, sakramentima i ostalim sredstvima milosti privede k vjeri, slobodi i Kristovu miru”.¹¹ Svaki vjernik dužan je „širiti vjeru koliko može”.¹² Kao što se može vidjeti, kanon 204 §1 predstavlja sažetu sintezu saborske ekleziologije. Interpretacija ovoga kanona u svjetlu dokumenata II. vatikanskog sabora daje nam jasnu sliku o dostojanstvu i odgovornosti vjernika u Crkvi.

Vidljivo je kako Zakonik govori o jednakosti svih vjernika u Crkvi, a jednakost se očituje u pogledu njihova dostojanstva koje se temelji na sakramentu krštenja, po kojem svi postaju djeca Božja, odnosno članovi Crkve koja je Božji narod. Među vjernicima postoji i jednakost s obzirom na njihovu pozvanost u vršenju triju službi svećeničke, proročke i kraljevske i u Crkvi i u svijetu. Naravno, svatko od vjernika ove službe vrši prema svom položaju i različitosti službe i tako sudjeluje u izgradnji Kristova Tijela.¹³ Zakonik načelo jednakosti među vjernicima u dostojanstvu i u djelovanju preuzima iz konstitucije *Lumen gentium* br. 32. Prava zajednička svim vjernicima proizlaze iz njihove jednakosti u osobnom dostojanstvu djece Božje, koje se temelji na krštenju, dok njihove jednake dužnosti proizlaze iz činjenice da su svi vjernici pozvani da pridonose rastu i životu Crkve te širenju kraljevstva Božjeg.¹⁴

⁹ Isto, br. 12.

¹⁰ Isto, br. 36.

¹¹ II. vatikanski sabor, Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, *Ad gentes* (dalje AG), br. 5.

¹² LG, br. 17.

¹³ Usp. kan. 208, ZKP 1983.

¹⁴ Usp. V. Blažević, *Vodič kroz crkveno pravo za vjernike*, Sarajevo – Zagreb, 2007., 29.

Jednakost vjernika obuhvaća ono što je zajedničko vjernicima i što pripada na njihov status vjernika kršćanina, dok različitost među vjernicima dolazi od posebnog staleža, bilo da je riječ o kleričkome, redovničkom ili laičkom staležu, kojem osoba pripada. Iako su svi vjernici jednaki u svom dostojanstvu i svi sudjeluju u svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj službi, ne mogu svi djelovati na isti način, odnosno postoji različitost u pogledu položaja i službe koju netko u Crkvi obnaša. Drugačiji je način vršenja općeg svećeništva svih krštenih od vršenja ministerijalnog svećeništva onih koji su primili svećenički red, odnosno postojeće razlike među laicima i klericima vezane su uz specifičan položaj i službu koju netko obnaša.

2. PRAVNI POLOŽAJ VJERNIKA LAIKA

Poteškoća definirati pozitivnim terminima kategoriju vjernika laika ima dublje korijene od samih nejasnoća vezanih uz svjetovnu narav koja je vlastita laicima.¹⁵ Ona, naime, dolazi upravo iz činjenice da pojam laika, iako ne u potpunosti, gotovo se miješa s pojmom vjernika, kao što se može vidjeti u kanonu 204, koji, definirajući vjernika, preuzima izričaje koji se mogu primijeniti na svakog vjernika, a koje *Lumen gentium* upotrebljava u odnosu na laike. Drugim riječima, laik nije ništa drugo doli vjernik, koji nije primio sakrament svetog reda, i koji ostvaruje vlastiti kršćanski poziv u Crkvi i u svijetu.

Temelj poziva laika nije u određenoj zadaći koju bi ti vjernici imali, nego u sakramentima inicijacije koje laici imaju sa svim drugim vjernicima. „Crkveni položaj vjernika laika treba bitno definirati polazeći od njihove kršćanske novosti i vodeći računa o njihovoj svjetovnoj naravi.”¹⁶ Vjernik laik „po krsnom i krizmenom izlivanje uzima udjela na samome poslanju Isusa Krista, Mesije i Spasitelja”.¹⁷ Ako se krene od ove postavke, onda biva jasniji položaj vjernika laika, naime, krštenje koje je temelj dostojanstva vjernika i izvor jednakosti svih članova Crkve, priteljovljuje vjernika laika Kristu i tako ga čini dionikom svećeničke, proročke i kraljevske službe i poziva na svetost na koju su „bez ikakva odvajanja od ostalih članova Crkve, u punom smislu rije-

¹⁵ Usp. K. Čavar, *Laici u Zakonicima iz 1917. i 1983.*, 197.

¹⁶ Ivan Pavao II., *Apostol. pobudn. Christifideles laici*, Zagreb, 1990., br. 15.

¹⁷ Isto, br. 13.

či pozvani vjernici laici”.¹⁸ Zakonik se jasno poziva na jednakost kada u kan. 224 potvrđuje da laici imaju obveze i prava koja su zajednička svim vjernicima.

2.1. *Sudjelovanje laika u službi upravljanja, naučavanja i posvećivanja*¹⁹

Kanon 228 §1 priznaje laicima, koji se nađu prikladnima, „da ih posvećeni pastiri uzmu za one crkvene službe i zadaće koje mogu vršiti prema pravnim propisima”. Ta mogućnost, dakle, ne pripada bez razlike svim laicima jer pretpostavlja određenu prikladnost. Također, da bi se to vršenje moglo ostvariti, potrebno je da vjernik laik bude pozvan od hijerarhije. Dakle, nije riječ o nekim obvezama ili pravima koje bi vjernici trebali vršiti u crkvenom ili društvenom području, nego je riječ o vlastitim crkvenim službama i „zadacima koji su više vezani za službu pastira”, i u izvršavanju tih zadataka laici su „potpuno podređeni višem crkvenom vodstvu”.²⁰ Iako se formulacija kanona čini nejasnom i nedefiniranom, donosi ipak odredbe koje laicima daju ili zabranjuju preuzimanje određenih službi i zadataka. U tom pogledu apostolska pobudnica *Christifideles laici* u br. 23 ističe: „...kada pak nužda ili crkvena korist to zahtijeva, pastiri mogu u skladu s propisima koje utvrđuje opće pravo povjeriti vjernicima laicima neke zadaće koje su u nadležnosti njihove pastirske službe ali ne traže sakramentalni biljeg.”

Potrebno je napomenuti da nema zapreke za podjeljivanje crkvenih službi i zadataka vjernicima laicima. Zakonik službu predstavlja u širem smislu definirajući je kao: „svaku zadaću trajno ustanovljenu bilo božanskom bilo crkvenom uredbom koja treba da se vrši u duhovnu svrhu” (kan. 145). Još je šire značenje termina zadatak, koja u kan. 228 §1 čini se da označuje one zadaće koje nisu ustanovljene trajno i koje se razlikuju od istinski službi. Jasno je kako sve crkvene službe i zadaće ne mogu biti dostupne vjernicima laicima. Neke od službi pridržane su klericima, mogu ih vršiti samo oni koji su primili sveti red, odnosno pridržane su za klerike općenito (kan. 274 §1) ili za prezbitere (kan. 150) ili za biskupe.

¹⁸ Ivan Pavao II., Apostol. pobudn. *Christifideles laici*, br. 16.

¹⁹ Usp. J. Šalković, *Obveze i prava vjernika laika* (224–231). Poslanje i djelovanje, Zagreb, 2009.

²⁰ AA, br. 24.

Nije jednostavno odrediti je li dopušteno laicima vršiti službe i zadaće koje su vezane uz vlast upravljanja jer odredbe Zakonika o ovoj materiji nisu posve ni jasne ni jednoznačne. Laici imaju pravo preuzeti općenito službe, prema kanonu 145 §1, međutim, nije nužno da te službe obvezno zahtijevaju vršenje vlasti. Ali se ne isključuje njihova prikladnost za one službe koje bi zahtijevale vlast upravljanja.²¹ U Zakoniku na različitim mjestima laicima se ostavlja mogućnost da sudjeluju u vršenju nekih službi vezanih za vlast upravljanja: služba sudca (kan. 1421 §2); zadaća preslušatelja (kan. 428 §2); sudac izvjestitelj (kan. 1429); voditelj javnog vjerničkog društva (kan. 317 §3); papinski izaslanik (kan. 363); ekonom biskupije (kan. 494); upravitelj crkvenih dobara (kan. 956, 1282; 1289); preslušatelj svjedoka u parnici (kan. 1528); kancelar ili bilježnik (kan. 483, 14379); promicatelj pravde i branitelj veze (kan. 1435).

Mogućnost sudjelovanja laika u naučiteljskoj službi Crkve vidljiva je iz kan. 211 u kojem se ističe pravo i dužnost svih vjernika u nastojanju da božanska poruka spasenja dopire do svih ljudi. U Zakoniku u kan. 759 još se preciznije definira: „Vjernici laici snagom krštenja i potvrde, riječju i primjerom kršćanskog života svjedoci su evanđeoskog navještaja; mogu također biti pozvani da u naviještanju riječi surađuju s biskupom i prezbiterima.” Ova zadaća temelji se izravno na sakramentima inicijacije, i za tu zadaću nije potreban poseban mandat od mjerodavne crkvene vlasti.²² Ipak, da bi laici mogli surađivati u naviještanju riječi s biskupom i prezbiterima, traži se da budu pozvani na tu suradnju od crkvene vlasti. Kan. 766 određuje: „Propovijedanje u crkvi ili kapeli može se dopustiti i laicima, ako bi to u određenim okolnostima zahtijevala potreba ili u pojedinačnim slučajevima savjetovala korist, prema propisima biskupske konferencije i uz poštovanje kan. 767, §1.” Prema Zakoniku, propovijedanje laika u crkvi ili kapeli ima karakter iznimke i ne može biti prakticirano općenito i isključivo kako ne bi na neki način zasjenilo razliku koja postoji u vršenju službe naučavanja između laika i klerika. Okolnost kada zahtijeva potreba ili savjetuje korist predstavljala bi situaciju kada je veliki manjak klerika i nije moguće imati misu nedjeljom ili zapovjednim blagdanom. Zakonik za razliku od propovijedanja ne stavlja nikakvo ograničenje kad je

²¹ Usp. L. Sabbarese, *I fedeli costituiti popolo di Dio*, Roma, 2003., 68.

²² LG, br. 33.

riječ o katehetskom poučavanju, odnosno djelovanju laika kao kateheta (kan. 776).

Kako bismo zaokružili zadaće koje mogu biti dodijeljene laicima u službi naučavanja, treba naglasiti kako laici imaju obvezu i pravo naučiti kršćanski nauk, također imaju pravo stjecati potpunije znanje u svetim znanostima koje se izučavaju na crkvenim učilištima, te na njima postizati akademske stupnjeve. Laici koji su stekli potrebnu izobrazbu mogu od mjerodavne vlasti dobiti nalog poučavanja u svetim znanostima (kan. 229).

Kad je riječ o sudjelovanju laika u posvetiteljskoj službi Crkve, u Zakoniku su postojale neke nejasnoće. U prijašnjoj formulaciji kan. 230 zakonodavac je regulirao vršenje različitih službi vjernika laika. Na poseban način bile su određene dvije službe: čitača i akolita. Dosljedno postkoncilskoj obnovi, čitač i akolit nisu bile više etape na putu do prezbiterata nego su samostalne i stalne službe.²³ Međutim, te su službe u prijašnjoj formulaciji kan. 230 bile pridržane samo za laike muškarce. Papa Franjo svojim je motuproprijem: *Spiritus Domini*, od 10. siječnja 2021., u kan. 230 paragrafu prvom, iz sintagme „viri laici” ispustio riječ „viri”, tako da je ostalo samo „laici”, te se službe čitača i akolita sada mogu podjeljivati i muškim i ženskim vjernicima. Odredba sad glasi: „Laici koji imaju dob i vrline određene odlukom biskupske konferencije, mogu se za stalno po propisanom bogoslužnom obredu uzeti u službu čitača i akolita, ipak to podjeljivanje službi ne daje im pravo na crkveno uzdržavanje ili plaću” (kan. 230 § 1). Promjena je u tekstu minimalna. Dok je dosadašnja odredba dopuštala pristup tim službama „laicima muškarcima”, motuproprijem je sada samo izostavljena riječ „muškarci”. Službe su, dakle, otvorene svim laicima.

Vjernici laici prema kan. 230 §2 na temelju privremenog naloga mogu vršiti službe čitača, tumača, pjevača i druge prema pravnoj odredbi. Paragraf treći kan. 230, daje mogućnost laicima da preuzmu neke zadaće koje pripadaju na službenike: obavljati službu riječi, predvoditi u bogoslužnim molitvama, krstiti i dijeliti svetu pričest prema pravnim propisima. Prema odredbi kan. 1168, laici koji imaju odgovarajuća svojstva, prema sudu mjesnog ordinarija, mogu podjeljivati i neke blagoslovine.

²³ Usp. L. Gerosa, *Crkveno pravo*, Zagreb, 2007., 158.

3. DJELOVANJE VJERNIKA LAIKA U VARAŽDINSKOJ BISKUPIJI

Za potrebe rada provedeno je istraživanje u obliku anketnog upitnika među župnicima Varaždinske biskupije, koja ujedno i predstavlja područje istraživanja. U ovom dijelu rada prikazat ćemo i predstaviti kvantitativne i kvalitativne rezultate o djelovanju vjernika laika u službama Crkve na području Varaždinske biskupije.

Istraživanju je pristupilo 45 župnika i jedan župni vikar,²⁴ a ukupan broj župa za koje su prikupljeni podatci jest 49 (47 %).²⁵ Sudjelovalo je 47 % gradskih, 50 % prigradskih i 49 % seoskih župa te 54 % župa s više od 6000 i 50 % župa s manje od 1000 vjernika laika. Najveći broj župa (83) ima između 1000 i 6000 vjernika laika te njihova zastupljenost iznosi 42 %. Isto tako obuhvaćene su župe iz svih dekanata. Istraživanje je provedeno tijekom kolovoza i prve polovice rujna 2021. godine. Osnovni mediji za provedbu istraživanja bila je elektronička pošta (45), dok su ostale prikupljene poštom (2) i telefonskim putem (2). U anketnom upitniku korištena je Likertova ljestvica kojom su se propitivali stavovi ispitanika o djelovanju vjernika laika i njihovim kvalitativnim ostvarenjima u službama. U prikupljanju podataka za pojedine službe korišten je i otvoreni i zatvoreni tip pitanja. Podatci o vjeroučiteljima dobiveni su od Katehetskog ureda Varaždinske biskupije. U obradi i izlaganju podataka korišteni su uobičajeni statistički postupci kao što su postotci i aritmetička sredina.

3.1. *Angažman vjernika laika u župnoj zajednici*

Iako najviše ispitanika (54 %) smatra da postoji interes kod vjernika laika za obavljanje službi u župnoj zajednici, značajan dio njih (33 %) zauzeo je i neutralan stav što ukazuje da određeni interes postoji, ali se očekuje još i veći. Zatim 33 % ispitanika smatra da postoji suzdržanost kod vjernika laika za obavljanje službi, a isto ih je toliko i neutralnog stava. Navedeno pokazuje da određeni dio vjernika laika ima interes za obavljanje službi,

²⁴ Iako je anketa bila namijenjena župnicima, omogućeno je da župni vikar ispuni anketu zbog teškog zdravstvenog stanja župnika u trenutku provedbe istraživanja. Budući da je više godina na župi, smatrao se prikladnim ispitanikom.

²⁵ Razlika između broja ispitanika i broja župa nastala je zbog toga što su trojica prezbitera župnici na jednoj, a župni upravitelji na drugoj župi.

ali su zbog određenih razloga suzdržani od obavljanja pojedine službe. Rezultati pokazuju da je 22 % ispitanika češće doživjelo da vjernici laici odbiju vršiti ponuđenu službu, a 43 % njih ima iskustvo odbijanja od vjernika laika. Zadnje dvije tvrdnje, između ostalog, indiciraju moguće razloge manje uključenosti vjernika laika u službe. Tako 63 % ispitanika ima stav da je za pojedine službe katkad teško pronaći prikladnog vjernika laika. Također 60 % ispitanika smatra da vjernici laici nisu dovoljno upoznati sa službama koje mogu obavljati u župnoj zajednici.

Tablica 1. Stavovi župnika o djelovanju vjernika laika u župnoj zajednici

Tvrdnje	U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Uopće se ne slažem
Interes	3	24	15	3	1
Suzdržanost	2	14	15	12	3
Odbijanje	0	10	20	9	7
Prikladnost	8	21	6	9	2
Poznavanje	6	21	12	3	3

3.2. Župno ekonomsko i pastoralno vijeće

ŽEV ima 45 župa dok ih četiri u trenutku provedbe istraživanja nisu imale iz objektivno valjanih razloga. Dakle, kanonska obveza o postojanju ŽEV-a u potpunosti se primjenjuje. Istraživanjem su prikupljeni podatci za 42 župe u kojima ukupno djeluje 149 ekonomskih vijećnika laika. Najveći je broj vjernika laika u jednom vijeću 10, a u ostalim raspon kreće se između osam i tri člana. Zanimljivo je da muškarci dominiraju kao članovi s visokim udjelom od 81 %, a u 40 % vijeća nema ni jedne laikinje.

Većina vijeća ima članove laike iz poželjnih područja pa tako najviše njih ima stručnjake iz područja gospodarstva (34) i ekonomije (32) te daleko najmanje iz područja prava (11). Poticajno je što čak deset vijeća ima stručnjake iz svih područja, dok za razliku od toga četiri vijeća nemaju članove ni iz jednoga područja. U 26 župa postoje stručnjaci barem iz dvaju područja i u tome prednjači kombinacija ekonomije i gospodarstva. Takvo je stanje, u određenoj mjeri, zasigurno rezultiralo da osam, odnosno

23 ispitanika u potpunosti ili uglavnom se slaže s tvrdnjom da vjernici laici savjetima u ekonomskom vijeću pridonose kvalitetnijem financijskom poslovanju i većoj brizi o materijalnim dobrima župe. Istom tvrdnjom ne slaže se u potpunosti ili uglavnom po tri ispitanika dok ih je osam zadržalo neutralan stav.

Ustroj ŽPV-a u svim ispitanim župama²⁶ rezultat je biskupove odredbe iz 2014. godine kada je određeno da se u svakoj župi biskupije ustroji vijeće i izaberu članovi. Tako u 48 župa ima ukupno 697 pastoralnih vijećnika laika te su u jednakoj mjeri zastupljena oba spola (M = 352, Ž = 345). Postoji primjer gdje je župnik iskoristio mogućnost za osnivanjem međuzupnog pastoralnog vijeća s obzirom na to da upravlja dvjema manjim župama. Iako je pravilnikom definirano da u vijeću ne bude manje od sedam ni više od 25 članova, ipak tri župe minimalno odstupaju od tih kriterija. U prosjeku ŽPV ima 15 članova laika, ali njihov broj u konačnici ovisi o veličini i potrebi župe.

S obzirom na kvalitativna ostvarenja vjernika laika u vijeću, 29 ispitanika ima pozitivan, a sedam negativan stav o tome da vjernici laici djelovanjem u ŽPV-u pridonose razvoju pastoralne zajednice. Na istu tvrdnju neutralni stav iskazalo je 10 ispitanika, a isto toliko njih neutralno je i kod tvrdnje da vjernici laici prepoznaju pastoralne potrebe župne zajednice. S istom tvrdnjom njih šest slaže se, a 21 uglavnom se slaže, dok pet, odnosno dva uglavnom ili u potpunosti se ne slaže.

Na kraju treba istaknuti određene nedostatke koji su proizašli iz istraživanja glede sastava ŽPV-a. Tako njih 17 ima predstavnike vjeroučitelja ili kateheta, a ti isti predstavnici ne sudjeluju u župnoj katehezi zbog čega se dovodi u pitanje smisao članstva takvog predstavnika u vijeću.²⁷ U literaturi se upućuje da je nužna povezanost ŽEV-a i ŽPV-a vijeća, a 12 ŽPV-a nema predstavnika ŽEV-a. Također je pitanje koliko se kvalitetno može raditi na pastoralu mladih, ako ih se i ne uključi što je situacija u 11 ŽPV-a koji nemaju predstavnike mladih. Može se zaključiti da ŽPV ima pravno-formalni okvir, uspostavljeno je u župama, ali je još potrebno raditi na njihovom sastavu.

²⁶ U jednoj župi nije ustrojeno ŽPV iz objektivno valjanih razloga.

²⁷ M. Šimunović, Župna vijeća u sadašnjem trenutku: u duhu apostolske pobudnice pape Franje „Radost evanđelja”, u: *Službeni vjesnik Varaždinske biskupije*, 18 (2014.) 1, 65.

3.3. Vjeroučitelji i katehete

U službi vjeroučitelja ukupno je 238 vjernika laika što čini visokih 95 % zastupljenosti. Navedeno je posljedica prisutnog trenda opadanja duhovnih zvanja, osobito redovnica²⁸ koje pretežito i obavljaju službu vjeroučitelja uz vjernike laike u Varaždinskoj biskupiji. Osim toga, biskupi su održavali praksu da svećenici budu u školi prisutni na druge načine, a da vjernici laici obavljaju posao vjeroučitelja u samom razredu.²⁹

Struktura vjernika laika prema spolu pokazuje da je znatno više vjeroučiteljica (153) nego vjeroučitelja (80). Takva struktura prati opći trend veće zastupljenosti ženskih osoba u hrvatskom obrazovanju.³⁰ Spolna diferencijacija osjetnija je u osnovnoj školi, dok je u srednjoj školi ta razlika neznatna. S obzirom na dobnu strukturu vidljivo je da gotovo polovica (47 %) vjeroučitelja ima između 36 i 45 godina, a izrazito malo (3 %) zastupljena je dobnna skupina između 56 i 65 godina. Najmanje je vjeroučitelja (28) s najdužim radnim stažem (25 – 29 god.) te vjeroučitelja (37) s najkraćim radnim stažem (1 – 6 god.). Iz navedenih podataka može se zaključiti da je došlo do smanjivanja novih zapošljavanja, odnosno da su radna mjesta za vjeroučitelje u biskupiji uglavnom popunjena.

Ispitanicima su se postavile tri tvrdnje o djelovanju vjeroučitelja u župnoj zajednici budući da se od njih očekuje najveća zauzetost. Najviše ispitanika zadržalo je neutralan stav o tome da vjeroučitelji rado prihvaćaju obavljanje službi, no ipak znatno više (47 %) ispitanika ima pozitivan nego (16 %) negativan stav o tome. S obzirom na narav vjeroučiteljske službe, od vjeroučitelja se, prije svega, očekuje doprinos u župnoj katehezi. Veći broj ispitanik (42 %) smatra da vjeroučitelji pokazuju interes za službu katehete, no osjetan je broj i onih koji smatraju da ne pokazuju interes (31 %). Za zadnju su tvrdnju i najeksplicitniji rezultati jer 65 % ispitanika smatra da potencijal vjeroučitelja u župnoj zajednici nije u potpunosti iskorišten, a tek 15 % ima

²⁸ Usp. Hrvatska biskupska konferencija, Statistika, u: <http://hbk.hr/statistika/> (pristupljeno 13. X. 2021.).

²⁹ Usp. D. Koren, Vjeronauk – kateheza – duhovnost, predavanje za svećenike Varaždinske biskupije prigodom početka školske godine 2018./19., u: *Službeni vjesnik Varaždinske biskupije*, 22 (2018.) 3, 185.

³⁰ Usp. Državni zavod za statistiku, Zaposleni prema djelatnostima u užjku 2020., u: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/09-02-01_03_2020.htm (pristupljeno 13. X. 2021.).

suprotan stav. Svakako je potrebno uvidjeti je li riječ o tome da župnici očekuju puno više nego što je moguće od vjeroučitelja ili su vjeroučitelji uistinu u manjoj mjeri spremni biti posvećeni konkretnoj župnoj zajednici.

U 54 % ispitanih župa djeluju katehete laici, a njihov je ukupan broj 36. Svi imaju određeni stupanj i vrstu teološke i katehetske naobrazbe što je nužno za obavljanje službe. Isto tako njih 34 ujedno su i vjeroučitelji u školi, a od preostalih dvoje jedan od njih je vjeroučitelj u mirovini. Spolna struktura razmjerna je strukturi vjeroučitelja što znači da su katehete češće ženske (26) nego muške (10) osobe. Najviše njih ima između 26 i 35 godina što pokazuje veću zainteresiranost mlađih vjeroučitelja za službom. Iako 53 % župa nije sudjelovalo u istraživanju, podatak da tek 15 % vjeroučitelja obavlja službu katehete sugerira da je njihova zastupljenost nedovoljna. To potkrepljuju i rezultati o interesu vjeroučitelja za službu katehete.

Katehete laici koncentrirani su na mlađe generacije vjernika što rezultira da uglavnom vode katehezu kao pripravu za sakramente (18 župa) te katehezu za predadolescente (14 župa). Katehezu za mlade vjernici laici obavljaju u pet župa, a za odrasle u četiri. Osim što je nedovoljan broj vjeroučitelja spreman voditi katehezu, proizlazi da je vrlo malo vjeroučitelja spremno voditi katehezu za mlade ili odrasle. Ako se uzme u obzir da velika većina župnika nema druge osobe posvećenog života u župi, proizlazi da veliki dio vjernika i nema mogućnost za katehezu jer uza sve obveze i dužnosti koje župnik ima teško je očekivati da može sam voditi cjelokupnu župnu katehezu.

3.4. *Liturgijske službe*

Iako 73 % ispitanika smatra da u župnoj zajednici postoji potreba za postavljenim laicima u službu čitača, njih nema ni jedna ispitana župa. Isto tako u samo jednoj župi postoji postavljeni akolit laik, iako 42 % ispitanika smatra da postoji potreba za njima u župnoj zajednici, no značajan broj njih (39 %) ima suprotan stav.

Rezultati istraživanja pokazuju da u 40 župa djeluje ukupno 519 opunomoćenih čitača. Njihov raspored unutar župa nije ujednačen pa tako gradske u prosjeku imaju 24, prigradске 15, a seoske 11 čitača. Ženske osobe (67 %) zastupljenije su u službi, a najviše muškaraca čitača ima između 20 i 45 godina. Primjetno je da stariji vjernici (7 %) najmanje participiraju u službi.

Osobe do 19 godina, osnovnoškolci i srednjoškolci, čine 26 % opunomoćenih čitača a takvih je čitača najviše u seoskim župama (68 %). U tri župe ministranti isključivo čitaju Riječ Božju, a u 14 njih ministranti redovito obavljaju službu čitača. U 23 župe opunomoćeni čitači imali su određeni vid pripreme prije početka ili za vrijeme obavljanja službe, dok u 17 župa nisu imali nikakvu pripremu.

U devet župa djeluje 12 izvanrednih djelatnika pričesti jer tri župe imaju po dva djelatnika. Spolna struktura ukazuje da u službi dominiraju muškarci (10). Najviše ih ima između 40 i 51 godine (8), dok ostali imaju između 25 i 35 godina. S obzirom na trajanje službe, devet njih obavlja između pet i deset godina, dok je troje u službi između godine i godine i pol.

Služba zborovođe ili orguljaša ne postoji u dvjema župama, a zastupljenost vjernika laika u njoj iznimno je visoka (97 %). Postojanje orguljaša ili zborovođe implicira da gotove sve župe imaju crkveni zbor. Ravnomjerno su zastupljena oba spola ($\bar{Z} = 32$, $M = 30$) te su uključene sve dobne skupine, a najzastupljenija je između 35 i 44 godine (18). Potrebno je istaknuti da šestoro njih ima između 18 i 14 godina što pokazuje zainteresiranosti mladih laika za službom. Na kraju treba izdvojiti da je 49 % zborovođa ili orguljaša sudjelovalo u Orguljaškoj školi koju organizira Varaždinska biskupija.

U 23 župe (47 %) postoji služba psalmista, a slabija zastupljenost prepoznata je u seoskim župama gdje postoji tek u 29 % njih. Ukupno je 38 psalmista te ih najviše župa (14) ima po dva i to u kombinacijama muško i žensko (7) te žensko i žensko (7). Navedeno već ukazuje da ženske osobe (25) prevladavaju u službi. Psalmisti (25) najčešće su srednje životne dobi između 35 i 54 godine. Mladi laici pokazuju interes za službu na što ukazuje podatak da njih četvero ima 20 i jedan 18 godina. U formaciji koju organizira Varaždinska biskupija u sklopu projekta „Svaki tjedan psalam jedan” sudjelovalo je 65 % psalmista iz istraživanja.

3.5. Sakristan

Istraživanje pokazuje da je služba sakristan prisutna u većini župa (45) te da ju u većini njih (40) obavljaju vjernici laici. Tako 39 župa ima 58 vjernika laika u službi sakristana, a treba izdvojiti dragocjene primjere u kojima službu obavlja cijela obitelj

i zajednički supružnici. Sakristani su češće ženske osobe (32), no razlika nije znatna. Struktura prema dobi pokazuje da je, za razliku od drugih službi, više uključeno starijih vjernika laika, kao i da su minimalno zastupljene mlađe dobne skupine. Takva se struktura može tumačiti činjenicom da za službu svakodnevno treba izdvojiti određeno vrijeme, stoga je mogu obavljati osobe (kućanice, umirovljenici i sl.) koje nisu zaposlene te svoje vrijeme mogu organizirati prema obavljaju službe ili svoj profesionalni rad mogu prilagoditi službi. Najviše je sakristana u službi između 10 i 15 (13) te 20 i 25 godina (12) što pokazuje da se služba obavlja kroz duže razdoblje. Većina ispitanika (90 %) smatra da sakristan olakšava rad župniku u nekim aspektima rada župe, a znakovito je da nema ni jednoga negativnog stava. Također 66 % ispitanika smatra da sakristan olakšava komunikaciju župnika sa župljanima, a 21 % njih zadržalo je neutralan stav. Navedeni rezultati pokazuju da su službu sakristana vrednovali župnici i vjernici laici.

4. OSVRT NA IZNESENE PODATKE ISTRAŽIVANJA

S obzirom na prethodno iznesene rezultate istraživanja, osvrnut ćemo se na najrelevantnije rezultate. Predstaviti ćemo određena razmišljanja i prijedloge kojima je cilj veća uključenost vjernika laika u službama kao i njihova prikladnost za njihovo obavljanje.

4.1. *Ekonomski i pastoralni vijećnici*

Na temelju iznesenih podataka može se zaključiti da je opravdano uključivanje vjernika laika u ŽEV-u i ŽPV-u. Međutim, prepoznata je tendencija da se dio članova i nije najbolje snašao u službi te da postoji potreba za prikladnom formacijom. Na tragu toga, svakako bi poželjno bilo da se na početku mandata organizira susret članova ŽEV-a koji bi uključivao određeno predavanje. Ono bi imalo zadatak upoznati članove s ulogom vijeća, njegovom svrhom, zadaćama i mjerodavnosti. Upoznalo bi se vijećnike s njihovim pravima i dužnostima te pružile određene smjernice s ciljem da znanje i vještine koje posjeduju iz profesionalnog života usmjere na rješavanje zadataka u crkvenom duhu. Tako bi postali formirani članovi vijeća čije bi djelovanje postalo učinkovitije i kvalitetnije. Dužnost je spomenuti inicija-

tivu iz 2013. godine kada je organiziran susret članova ŽEV-a Varaždinske biskupije, i upravo takvi susreti trebaju se poticati.³¹

Također postoji potreba za formacijom pastoralnih vijećnika što u Varaždinskoj biskupiji trenutačno ne postoji na sustavan način. Opravdanost formacije postoji jer je „nemoguće zamisliti kvalitetan proces pastoralnog savjetovanja ako osobe koje u njemu sudjeluju nisu dostatno formirane za isto”³² te se ne može očekivati da će se mnogobrojni zadatci izvršiti „samo ‘iz dobre volje’, ‘pobožnosti’ ili neke ‘intuicije’”.³³ Stoga postoji težnja da se na razini biskupije ili dekanata organiziraju susreti članova vijeća unutar kojih bi se održali tematski seminari, radionice, predavanja ili tribine. Takvi susreti rezultirali bi novim znanjima i spoznajama, razvijale bi se potrebne vještine, usmjeravao rad članova i pružala konkretna rješenja. Tako bi se pastoralni vijećnici trajno usavršavali za službu te bi se međusobno upoznavali i razmjenjivali iskustva. Susreti se mogu organizirati za sve članove ili samo za pojedine prema određenom području pastorala gdje bi se konkretno i specifično usredotočilo na određenu tematiku. Svakako je poželjno da se za članove obaju vijeća organiziraju duhovne obnove jer kao istaknuti članovi župne zajednice „trebaju stvarati svijest i poticati cijelu župnu zajednicu za aktivan vjernički život, kako zajednički tako i osobni rast u vjeri”.³⁴ Na kraju treba napomenuti da uza sve navedeno, sustavno treba raditi na podizanju svijesti o potrebi postojanja i djelovanja ŽEV-a i ŽPV-a, i među vjernicima laicima i među župnicima.

4.2. Služba katehete

Potrebno je „iskoristiti veliki potencijal, odnosno karizme koje se kriju u brojnim vjernicima laicima, bez kojih ne može biti ni cjelovite župne kateheze”.³⁵ S jedne strane, potrebno je motivirati vjeroučitelje za službu katehete, a s druge strane, angažirati

³¹ Usp. J. Bakoš-Kocijan, Korizmenim susretima – ekonomska vijeća, u: *Službeni vjesnik Varaždinske biskupije*, 17 (2013.) 1, 60–61.

³² N. Vranješ, Župno pastoralno vijeće u dinamici teološko-pastoralnog programiranja, u: *Riječki teološki časopis*, 33 (2009.) 1, 185.

³³ M. Šimunović, Župna vijeća u sadašnjem trenutku, 67.

³⁴ J. Koprek, Mjesto i uloga župnih pastoralnih vijeća u poslanju Crkve. Izlaganje na korizmenim susretima, u: *Službeni vjesnik Varaždinske biskupije*, 17 (2013.) 1, 67.

³⁵ Hrvatska biskupska konferencija, *Da vaša radost bude potpuna (Iv 15,11)*, br. 94.

se oko uključivanja ostalih vjernika laika. Za veće uključivanje vjeroučitelja nužno je napraviti dublju i sveobuhvatnu analizu koja bi ponudila konkretne i objektivne pokazatelje koji bi usmjerili daljnje djelovanje, odnosno rješavanje „prepreka” koje onemogućuju veću angažiranost vjeroučitelja u službi katehete. Za ostale vjernike laike, koji nemaju odgovarajuću naobrazbu, trebalo bi organizirati određene oblike doškolovanja što su prepoznali i biskupi ističući da je nužno promišljati „o posebnim oblicima trajnog usavršavanja”.³⁶ Na tragu toga, župnici bi se trebali posvetiti podizanju svijesti u vezi sa službom katehete te prepoznavati posebne karizme u svojoj župnoj zajednici, a Katehetski ured trebao bi omogućiti potrebnu formaciju za službu.

Neke biskupije uvele su obvezu za vjeroučitelje da tjedno trebaju volonterski održati jedan susret u župi pa se i s toga gledišta može tražiti moguće rješenje.³⁷ Dobrovoljno uključivanje vjernika laika, posebice vjeroučitelja, potaknula bi se veća pomoć Katehetskog ureda budući da je ono na razini biskupije tijelo s kojim biskup, glava zajednice i učitelj nauka, upravlja i predsjedava svim katehetskim djelatnostima biskupije.³⁸ Poželjno bi bilo da postoji radni dokument koji bi sadržavao konkretne smjernice glede tema, ciljeva, sadržaja, katehetskih zadaća, pomagala i metodologije za razne katehetske skupine. Tako bi se župna kateheza unaprijedila i poboljšala u organizacijskom i izvedbenom okviru. U stvaranju takvog dokumenta svakako bi svoj obol dali i vjeroučitelji i postojeće katehete laici u biskupiji, ali i župnici, župni vikari, redovnici i đakoni jer svi oni zajedno u međusobnoj povezanosti sudjeluju u ostvarivanju kateheze.³⁹ Treba istaknuti da namjera takvog dokumenta nije stvaranje ekvivalenta vjeronaučnim planovima i programima. Štoviše, trebalo bi izbjeđavati takav format dokumenta jer i dalje bi katehete laici djelovale u skladu sa svojom karizmom i prema potrebama i zahtjevima konkretne katehetske skupine. Dakle, dokument bi trebao biti pomoć i potpora katehetama u obavljanju povjerene službe.

³⁶ Isto, br. 93.

³⁷ Usp. D. Koren, Vjeronauk – kateheza – duhovnost, 187.

³⁸ Katehetski ured Svete Stolice, Dekret *Provido sane* (12. 1. 1935.), u: AAS, 27, 1935., 151.

³⁹ Usp. Kongregacija za kler, *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, 2000., br. 219.

4.3. *Služba opunomoćenog čitača*

Rezultati istraživanja pokazali su da postoji interes za čitanje Riječi Božje, kao i da značajan broj opunomoćenih čitača nije imao nikakvu pripremu za službu. Nužno je da postoji određena priprema za službu čitača jer nije samo riječ „o nekome tko dobro čita, već i nekom tko čita na liturgijski način”, a to znači „da čitač bude uronjen u Riječ, da bude prožet vjerom i odgovornošću za riječ”⁴⁰. Potrebno je stvoriti svijest među čitačima da su oni nositelji Božje riječi te da upravo preko njih župna zajednica čuje što Bog poručuje čovjeku.⁴¹ Stoga je potrebno ostvariti daljnju pripremu koja predstavlja minimum da bi se služba adekvatno obavljala. U tome pogledu svakako se ističe suradnja na dekan-skoj razini gdje bi se mogao organizirati susret ili više njih gdje bi čitači stekli osnovnu biblijsko-liturgijsku naobrazbu. Svakako bi poželjno bilo kad bi u svakoj župi postojala liturgijska skupina koja bi omogućivala bližu pripremu za čitanja, što je u dijelu župa biskupije već i prisutno. Ako u nekoj župi postoje opravdani razlozi da takva skupina ne postoji, svakako bi trebalo iskoristiti potencijal koji postoji u međužupnoj suradnji. Naposljetku, rezultati su ukazali da su djeca u većoj mjeri zastupljena kao čitači, no treba istaknuti da nije poželjno da ona čitaju „jer ona nisu najprikladnija za tu službu”⁴². Svakako nije poželjno da službu isključivo obavljaju djeca jer može dovesti do krajnosti, odnosno da se liturgiji pristupa na odviše djetinjast način.⁴³

4.4. *Služba akolita*

Činjenica je kako župnici imaju jako puno obveza, a takav se dojam stekao i tijekom provođenja istraživanja. Stoga, promatrajući smisao i zadatke službe akolita, može se zaključiti da je neiskorišten veliki potencijal. Predviđeno je da akoliti ostvaruju suradnju u pripremi drugih liturgijskih službenika. „Nije li to ponuđena mogućnost da dobro osposobljeni akoliti budu voditelji ministrantskih grupa”⁴⁴ te tako budu glavni pomoćnici u

⁴⁰ I. Šaško, Liturgijski čitač u službi „transupstancije” Riječi, u: *Živo vrelo. Liturgijsko-pastoralni list*, 22 (2005.) 1, 8.

⁴¹ Usp. Isto.

⁴² Isto.

⁴³ Usp. Isto.

⁴⁴ J. Bogdan, Liturgija sveti susret. Pastoralna skrb za pojedine kategorije angažiranih vjernika u župi, u: *Služba Božja*, 36 (1996.) 1, 80.

radu s ministrantima. Razvidna je nedostatna bliža i daljnja priprema opunomoćenih čitača te s toga gledišta akoliti isto mogu biti pomoć župnicima. Naglašuje se potreba oživljavanja prakse nedjeljnog pohađanja i pričešćivanja bolesnika i nemoćnika po uzoru na Crkvu iz prvog tisućljeća kršćanstva. Stoga akoliti „u današnjemu liturgijskom pastoralu mogu dati nezamjenjivi prilog u oživljavanju upravo te središnje euharistijske dimenzije dana Gospodnjega”⁴⁵. Treba dodati i da u odsutnosti đakona akolit preuzima njegove dužnosti, a u biskupiji je tek nekoliko đakona.

Budući da tek 41 % ispitanika smatra da postoji potreba za akolitom u župnoj zajednici, teško je očekivati neke pomake ako sami župnici ne smatraju potrebnim da imaju u župi akolita. Takav stav vjerojatno rezultira činjenicom da su u župnim zajednicama zadatke akolita preuzeli drugi vjernici obavljajući druge službe. Tako oltar i posvećeno posuđe pripravlja najčešće sakristan (37), a u prinosu darova sudjeluju ministranti (42). Također većina župa nema izvanrednog djelitelja pričesti što treba pripisati nepostojanju potrebe za tim. Stoga je mišljenje da oživljavanje službe akolita treba poteći s biskupijske razine u vidu mogućih naputaka, pravilnika i slično koji bi aktualizirali službu.

ZAKLJUČAK

Rezultati istraživanja pokazali su da je iznimna ostvarenost vjernika laika na području Varaždinske biskupije u službama ekonomskih i pastoralnih vijećnika, vjeroučitelja, sakristana, opunomoćenih čitača, zborovođe i orguljaša. Zadovoljavajući su rezultati za službe psalmista i izvanrednog djelitelja pričesti. Vjernici laici nedovoljno su uključeni u službu katehete, a nisu se ostvarili u službama postavljenih akolita i čitača. Prepoznat je i nedostatak potrebne formacije za pastoralne i ekonomske vijećnike te pripreme za opunomoćene čitače. S druge strane, uočen je pozitivan učinak biskupijskih inicijativa u ostvarivanju i formaciji vjernika laika za službe psalmista te zborovođe i orguljaša. Naposljetku, istraživanje je pokazalo da je potrebno uložiti znatne napore kako bi se upoznalo vjernike laike sa službama koje im mogu biti povjerene i o važnosti njihova obavljanja u poslanju Crkve.

⁴⁵ I. Žižić, Akolit – služitelji u Službi Božjoj, u: Živo Vrelo. *Liturgijsko-pastoralni list*, 25 (2008.) 8.

ACTIVITY OF THE LAITY IN THE CHURCH – THE EXAMPLE OF THE VARAŽDIN DIOCESE

Summary

In the article, the authors deal with the legal position of lay believers in the current Code from 1983. The development of thoughts about the role, identity and position of lay believers in the Church, as well as their participation in Christ's priestly, prophetic and regal ministry, is presented. Emphasis is placed on the canonical provisions that deal with the rights and duties of lay believers, that is, their participation in the mission of the Church.

In literature, there is a noticeable lack of works containing research on the involvement of lay people in the offices of the Church. Therefore, the authors conducted research from which concrete and objective indicators emerge about the activities of lay believers in certain offices in the area of the Diocese of Varaždin. The main aim of the work was to provide an insight into the activities of lay believers in specific offices, to show their structure, efficiency of action, and to contribute to the creation of greater awareness of the need to include lay believers in existing offices within the Church.

Key words: Code of Canon Law, Christian believers, lay people, offices, Diocese of Varaždin